

Rapport

Kompetansesenter Rus

Midt-Norge

Hva har vi oppnådd på spisskompetanseområde
«Rusproblematikk knyttet til ungdom og unge
voksne med vekt på tidlig intervensjon»?

30.04.2013

Av

Hilde Dahl

Trond Ljøkjell

Reidar Hole

www.rus-midt.no/korus

Bakgrunn

I oppdragsbrevet fra Helsedirektoratet til Kompetansesenter rus – Midt-Norge (KoRus Midt-Norge), heter det:

Det foretas 1. halvår 2013 en gjennomgang av arbeidet på spisskompetanse-områdene, med sikte på ny innretting av denne delen av virksomheten fra 2014.

Sentrene må derfor legge til grunn at det kan bli endringer i oppdraget på dette området, og delta i et utviklingsarbeid omkring dette.

*Som bidrag til denne gjennomgangen skal sentrene utarbeide en kortfattet (ca 5 sider) beskrivelse av hva som er oppnådd på spisskompetanseområdet, knyttet til formuleringene i oppdragsbrevet. **Frist for innsendelse er 1. mai 2013.***

Om spissområde

Frem til 2009 var ordlyden i spissområdet «yngre misbrukere». Da ble ordlyden endret til å være «rusproblematikk knyttet til ungdom og unge voksne med vekt på tidlig intervensjon». Dette fikk særlig den konsekvensen at fokus ble venstreforskjøvet fra behandling til forebygging og tidlig intervensjon. Dernest innebar det en utvidelse fra misbruk til rusproblematikk. Den nye ordlyden er med andre ord vid, og gir behov for en løpende avgrensning for å få ressursene til å strekke til. Vi avgrenset tidlig målgruppen til å gjelde aldersgruppen 15-25 år, og da de med forhøyet risiko for utvikling av rusproblemer. I tillegg ble noen viktige områder identifisert; behovet for gode kartleggingsverktøy, manglende arbeid med studentpopulasjonen, ønsker om tiltak mot frafall i videregående og kompetanseheving for feltet ungdom/unge voksne i både 1.linje og 2.linje.

Sentrale satsninger (rolle og måloppnåelse)

Ungdata

Samarbeidsprosjektet rundt Ungdata var allerede i gang i 2010, men i en tidlig fase. Vi så det som en viktig del av spissområdearbeidet å bidra til å gjøre Ungdata til et verktøy med god kvalitet og enkel implementering. Vi bidro med pilotgjennomføringer i kommuner i regionen i 2010, og enda flere gjennomføringer i 2011. Dette arbeidet har kastet mer av seg enn forventet, særlig på to områder; finansielt ved at hele fire departementer gikk inn med midler fra 2012, og dermed sørget for at Ungdata ble en gratis standardløsning alle kommuner kan benytte. Ressursene tilført NOVA er sentrale i så måte, i tillegg til at Ungdata kom inn i oppdragsbrevene til Kompetansesentrene. Det andre området som ble viktig for oss er det prosessuelle arbeidet med de kommunene som gjennomfører Ungdata. Gjennom dette arbeidet får vi en økt adgang til å jobbe ruspolitisk og forebyggende i samhandling med kommunene om nettopp målgruppen for spissområdet. Som kompetansesenter har vi også bidratt med forskning på [Ungdata](#).

Forløpsstudie

Gjennom et samarbeid med FoU-avdelingen og Trondheimsklinikken pågår det en forløpsstudie om rusbehandling av ungdom i døgnavdeling. Det fylles ut spørreskjemaer ved inntak, utskrivning og 6 mnd. etter utskrivning. Det er brukt en halv stilling fra KoRus i perioden september 2011 og ut 2012.

Ønsker på denne måten å løfte ut Ungdomsklinikkens behandlingskunnskap (Ungdom 16 – 23 år). Studien ferdigstilles etter planen i slutten av 2014.

Optimal student

Det var ønskelig å gjøre mer på området studenter og rus. Dette er en gruppe unge som vi vet drikker stadig mer, og som er i risiko for samtidige faktorer som sosiale problemer, utsatte studieløp, vold og ulykker, men også er i risiko for å ta med seg skadelige drikkevaner inn i arbeidslivet og voksenlivet. I Sverige har de i noen år arbeidet med å utvikle en «elektronisk screening and brief intervention», altså en nettbasert intervensjon som samtidig gir studiestedene en viss kartlegging av sine studenters alkoholvaner. Dette verktøyet ble oversatt til norsk, og en pilot ble gjennomført ved høyskolen i Nord-Trøndelag. Evalueringen viser positive effekter av verktøyet, og interessen for dette tiltaket har vært stor. Vi er pr tiden avventende til Datatilsynets behandling av søknaden om varig konsesjon. AKAN og Studentsamskipnadene har begge stilt seg villige til å samarbeide om en implementering nasjonalt, og de andre Korus'ene er positive.

Skolen som arena

Skolen er en viktig arena i det rusforebyggende arbeidet ovenfor ungdom. Som del av vårt spissområdearbeid har vi ønsket å systematisere innsatsen ytterligere i forhold til kommunene når det gjelder grunn- og ungdomsskolene, og fylkeskommunen når det gjelder de videregående skolene.

Helsedirektoratet har i samarbeid Kompetansesenter rus Nord, som har skolen som sitt spissområde, utgitt [støttmateriell for det rusforebyggende arbeidet i skolen](#). Materialet viser hvordan det rusforebyggende arbeidet kan legges opp både i barne-, ungdoms- og videregående skole, og hvordan skolen mer helhetlig kan tilnærme seg arbeidet.

Barne- og ungdomsskole

Arbeidet vårt her er i hovedsak knyttet til [DelTa](#) hvor deltakende kommuner kan velge særskilte innsatser knyttet til skole. Dette er kunnskapsbaserte kurs- og arbeidsseminarer hvor skoleledere og lærere får bedre ferdigheter i å skape systematiske møter med elever og foreldre knyttet til rus og rusforebygging. Kompetansesenter rus Bergen har «Foreldrerollen» som sitt spissområde.

Videregående skole

Vi vet at overgang fra ungdomsskole til videregående er en viktig periode i det rusforebyggende arbeidet. Frafallsproblematikk i videregående skole har i betydelig grad sammenheng med risikopreget rusmiddelbruk og eksperimentering med f.eks. cannabis.

Det er derfor viktig at skoleledere og lærere på videregående tar systematikken fra støttematerialet i bruk i sitt rusforebyggende arbeid. Vi har nå samarbeid med fylkeskommunen i alle tre fylker, for å understøtte dette arbeidet.

Kunnskapsoppsummering/kunnskapsbase

Kunnskapscenteret jobber med en oppsummering på senterets spissområde, etter bestilling fra kompetansesenteret. I de første TI-rapportene som kom (Frøyland m.fl.06/2007 og IRIS-rapport 2007/021) fremkom det kunnskapshull når det gjaldt ungdom. Vi leverte en bestilling før jul 2010 og fikk gjennomslag hos Kunnskapscenteret i februar 2011. Dette er en langvarig prosess, både fordi

Kunnskapscenteret selv brukte lang tid på å finne en prosjektleder, og fordi det krevde mye arbeid med selve bestillingen og å få klargjort og konkretisert denne. Så langt er 1. søkerunde i Cochrane unnagjort, og det jobbes med å oppsummere og skrive artikler fra dette søket. Kunnskapscenteret jobber med et Campbellsøk for bedre å kunne favne problematikken. Oppsummeringen er under arbeid, det er uvisst når det blir ferdig. Rapporten vil ha fokus på alkohol og cannabis, som er de mest brukte rusmidlene blant unge. Den vil også avgrenses opp mot andre rapporter som berører samme tematiske område.

Hva vet vi om faktorer som bidrar til å unngå problematisk rusmiddelbruk for ungdom og unge voksne?

- (1) Generelt gode oppvekstvilkår, og tydelige foreldreholdninger i forhold til rus.
- (2) Godt venne -og skolemiljø, med rusforebyggende skoleopplegg som vektlegger kunnskap og trening i selvbestemmelse og sosiale ferdigheter.
- (3) Tilgjengelig oppfølging for ungdom/unge voksne med problematisk rusmiddelbruk som inkluderer familie, skole og andre med sikte på å komme inn i positive sirkler. Brudd med uheldige rusrelaterte miljøer er viktig.

Selv om det rusforebyggende arbeidet bærer frukter, er det fortsatt store utfordringer.

Også ungdom og unge voksne influeres sterkt av kulturen vår hvor alkohol har et sterkt fotfeste. Selv om det er 18 års aldersgrense for bruk av alkohol, oppgir så mange som 60 % av 15-16 åringer at de har brukt alkohol (fra ESPADS europeiske ungdomsundersøkelse 2011). I følge de landsdekkende ungdomsundersøkelsene fra SIRUS har det store flertallet, omtrent 80 prosent, i aldersgruppen 15–20 år drukket alkohol siste år. Det har ikke vært store endringer i denne andelen i perioden 1995–2008. Ca 60 % har drukket siste fire uker og ca 40 % oppgir å ha vært beruset mer enn fire ganger siste seks måneder.

Når det gjelder bruk av narkotika har det vært en gledelig nedgang siste årene. Sammenliknet med andre europeiske land, er andel unge i Norge som har prøvd narkotiske stoffer lav. ESPAD-undersøkelsen fra 2011 viser at andel unge som oppga at de hadde brukt narkotika var fem prosent mot EU-snitt på 18 %. Selv om narkotika er langt mer tilgjengelig i hele Norge enn tidligere, er det altså ikke slik at «alle» prøver stoff. Det store flertallet gjør det ikke, og de som prøver er også ofte tidligdebuterende med alkohol. Likevel er det store utfordringer i Norge knyttet til problematisk bruk av alkohol og at en mindre gruppe ungdom og unge voksne utvikler rusproblemer.

Hasjavvenning

Hasjavvenning har vært og er i fokus. Hasjbruk blant ungdom er også en viktig del av kunnskapsoppsummeringen som kommer, sammen med alkohol. I denne forbindelse har vi bidratt til gjennomføringen av hasjavvenningskurs i Trondheim. Skal gjennomføre kurslederkurs i hasjavvenning mai 2013. Parallelt er det etablert et cannabisnettverk med deltakere fra Nord- og Sør-Trøndelag, dette både for kliniske miljøer og kommune. Nettverket møtes 4 ganger i året en halv dag. Målet er kunnskapsformidling, bygge nettverk, refleksiv dialog.

Avslutningsvis - hvordan har vi...

Organisert og integrert arbeidet internt, samt hatt et langsiktig perspektiv

Arbeidet har vært bredt forankret i organisasjonen, men også spisset ved at dedikerte medarbeidere har jobbet med spissområdeprosjekter. Det har vært lagt til grunn et langsiktig perspektiv i arbeidet.

Søkt å formidle kunnskap til kommuner, spesialisthelsetjeneste og andre

Gjennom konferanser og seminarer. I sær kan nevnes «Pepper og joggesko» i 2010, en nasjonal konferanse om sentralstimulerende midler, og «Cannabiskonferansen» i 2009.

Trondheim kommune har rykte på seg om mye hasj og mye amfetamin, tett oppunder Oslo. Har etablert et Unge og rus-nettverk for Trondheim kommune. Også nærliggende kommuner inviteres inn. Dialogbaserte samlinger fire ganger hvert år.

Samarbeidet med andre Korus og Helsedirektoratet.

Samarbeid med KoRus Oslo knyttet til programutvikling for konferansen «Pepper og joggesko». Samarbeid med KoRus Nord om å gjennomføre Unge og Rus i videregående skole. Jobber med fylkeskommunen om dette videre, ønsker å få med flere. Samarbeid med Korus Oslo om Optimal student, da de hadde forsøkt andre tiltak de ikke synes var like lovende. Samarbeid med alle de andre Korus'ene i Ungdata-nettverket.

Bidratt til opplæring- og opplæringsprogrammer på området

MI-arbeidet er også knyttet opp mot spissområdet. Det er gjennomført MI-kurs for oppfølgingstjenesten i videregående skole, politiets forebyggende gruppe og rusmestringsenheter i fengsel. Det er videre gitt mye midler til Høgskolen i Trøndelag som har utarbeidet en videreutdanning i MI. Dette er et deltidsstudium med 30 studiepoeng, og har vært en bevisst satsing for å profilere MI som en evidensbasert samtaleteknikk inn mot rusbehandling og andre områder. Det er nå gjennomført en rekke kull med til sammen flere hundre deltakere. Frem til 2012 har KoRus fullfinansiert enkelte kull, nå finansieres alt gjennom studieavgift og det er stor pågang. KoRus er nå med å understøtte at Høgskolen i Molde starter et lignende studium, etter samme modell. Har arrangert flere dagsseminar om MI med internasjonale forelesere.

Initiert til evalueringsarbeid og forskning på området

Forløpsstudien i samarbeid med FoU knyttet til Ungdomsavdelingen ved Trondheims klinikken. Samarbeid Mot Alkohol og Ruskjøring i Trafikken (SMART-prosjektet) – er en pilotundersøkelse av et tidlig intervensjons tiltak rettet mot ruskjøring. Prosjektet måler nytte av motiverende intervju som en korttidsintervensjon tilbudt personer som er pågrepet for bilkjøring i ruspåvirket tilstand.

Annet

I den grad det er tid ønsker senteret å ha en dialogtilnærming, delvis undervisning, delvis fagdiskusjon og refleksjon. Oppdrag tas fortløpende ved henvendelser. Kurs og konferanser, fagsamlinger osv. Hvor mye tid og ressurser dette krever av oss varierer i løpet av året.